

PLEVELE ROLNÍKA VŽDY DOPROVÁZEJÍ

Zkušenosti ze Šrůtkova ekohospodářství

V souvislosti s ekologickým zemědělstvím se zejména odpůrci zaměřují na výživu a hnojení s přesvědčením, že tato oblast je a bude příčinou neúspěchu systému. Střílí vedle. Protože řešení je v rámci v zákonných předpisů pro ekologické zemědělství. Každý, kdo umí číst, to v příslušné kapitole může najít. Skutečným těžkým soupeřem mohou být plevely.

Skutečným těžkým soupeřem mohou být plevely. Konvenční zemědělec má zbraně těžkého kalibru (celý a stále zdokonalovaný arsenál herbicidů). Ekologický sedlák je v tomto směru neozbrojený. Přesto může uspět, a to lépe než při použití chemie. Pesticidy můžeme porovnat s intenzivním využíváním antibiotik. Jednou s aplikací začnete a už zpravidla nezbyvá než pokračovat dál a se stále účinnějšími druhy. Vždyť je to „boj“ s přírodou. Idea ekologického zemědělce je opačná. **S přírodou spolupracuje na dosažení stavu pod prahem hospodářské škodlivosti.** Nebo si snad opravdu myslíme, že kulturní plodiny musí být absolutně čisté? Proč tedy říkáme plevelům doprovodné rostliny? Reklamní letáky chemických koncernů jsou příjemně lákavé, ale klamavé. Už v polovině minulého století prosazoval profesor Šíkula z Vysoké školy zemědělské v Brně druhovou diverzitu.

Proč se daří řadě ekofarmářů uspět (doutám, že většině)? Přitom nepoužívají klasické ruční namáhavé metody? Dají do provozu rozum, odborné poznatky a praktické zkušenosti svoje i ostatních.

První rok (1994) po převzetí pozemků od konvenčního zemědělského podniku byly naše porosty rájem plevelů. Nejvíce nás stresoval pcháč oset a lokálně pýr plazivý. V dalších letech pokryvnost plevelů klesala až k dosažení jakéhosi vyváženého a přijatelného stavu. Kde vidím příčiny?

Dodržování zásad střídání plodin

Osevní postup neznamena střídání pouze řepky a obilí. Stejně tak jeho aplikace v provozu nesmí být dogma. V každoročních osevních plánech se stejně musíme přizpůsobit měnícím se požadavkům trhu, potřebě krmiv atd. I proto je dobré mít v každém honu různé varianty. Osevní postup je řád, a ten přináší pořádek i nádeji na úspěch.

Předkládám tuto koncepci osevního postupu:

I. hon: **jetelotráva**

II. hon: **jetelotráva**

Chropa bývala doprovodnou rostlinou obilovin, ale téměř zmizela. Setkat se s ní můžeme nejspíše na políčku, kde je záměrně pěstovaná do čajových směsí.

III. hon: **ozim – pšenice, žito, tritikále, špalda**

IV. hon: **pohanka, luskovina, jetel periský, jetel alexandrijský**

V. hon: **jařina (oves, jarní tritikale, nebo tyto plodiny s příměsí hrachu setého, ječmen)**

VI. hon: **okopaniny (brambory, kukuřice na siláž)**

VII. hon: **obilnina s podsevem jeteletrávy**

Komentář k honům

I. a II. hon jsou pro náš účel rozhodující. Každoroční 2 až 3 seče nedovolí plevelům vytvořit generativní orgány (semena). Dostatečně hustý porost s výrazně převládajícím podílem jetelů je silně konkurenční v nadzemní i podzemní oblasti. Bohužel, někdy se na trhu objeví osiva s příměsí štovíku širokolistého, a to je nepříjemnost pro další roky.

III. hon by měl přebírat půdu v nejlepším stavu nejen z hlediska zaplevelení.

IV. hon – všechny uvedené plodiny mají dobrý plevelohubný účinek. Pohanka dobře potlačuje pýr plazivý. Uvedené rychlerostoucí jetele poskytují v roce výsevu 2–3 seče.

VI. hon je účinný. Častá mechanická kultivace brambor, ale kukuřice bude pravděpodobně potřebovat plečkovat.

VII. hon je rovněž pozitivní. Porost lze založit s ochrannou plodinou pro sklizeň na senáž, nebo s krycí plodinou obilovinou a na dobře odplevelených pozemcích i čistou kulturu.

Meziplodiny

Půda má mít rostlinný pokryv co největší počet dnů v roce. A to nejen z důvodu regulace plevelů. Jde o to, pokud možno zvolit rostlinný druh jiné botanické čeledi s rychlou dynamikou růstu. Tyto vlastnosti snad nejlépe splňuje hořčice bílá formou strniskové směsky, která vzcházející plevel brzy zakryje. Navíc hořčice dokáže získávat z půdy i těžko přijatelný fosfor ve formě aniontu PO_4 pro většinu kulturních rostlin nepřístupný, a tak jej navracet do koloběhu. Podmínkou úspěchu je především včasné zasetí. Jinak řečeno udržet starou zásadu „za kosou pluh“. Výsledek závisí i na vlhkostních podmínkách. V našem případě se nabízí III. a V. hon po sklizni plodin.

Kvalitně a včas prováděné pracovní operace

V dnešní době jsou k dispozici vynikající mechanizační prostředky, o jakých jsme kdysi ani nesnili. Vyznačují se pracovní výkonností, bezporuchovostí a patřičnými technickými parametry. Na člověku samotném ale záleží, zda práci provede ve vhodné agrotechnické lhůtě, zvolí vhodnou plodinu, použije kvalitní osivo, vhodnou hloubku atd.

Naplnění výše uvedených požadavků považuji za rozhodující nejen v souvislosti s plevy, ale s polním hospodařením v celém jeho komplexu. Nebudu řešit všechny plevelné druhy vyskytující se na našich polích. Zaměřím se na dva, dle mého názoru, z nejdůležitějších – pcháč oset a pýr plazivý.

Pcháč je opravdovým postrachem ekologických zemědělců. Jeho úžasná rozmnožovací schopnost a vytrvalost překonávají i nejhorší očekávání. Odběrem vody, živin a vylučovanými alelopatickými látkami snadno potlačuje kulturní rostliny. Likvidace vypichováním ve fázi listových růžic vede k jeho rozvoji. Prospívá mu i často doporučovaná minimalizace zpracování půdy. Naopak hlubší orba jej omezuje.

ProPIG: Příručka pro ekologické chovatele prasat

Pro chovatele prasat je nově k dispozici praktický manuál „Zlepšování zdraví a životní pohody prasat“, který nabízí zejména menším chovatelům možná řešení hlavních problémů zdraví a životní pohody v chovech prasat. Příručka je jedním z konkrétních výstupů mezinárodního výzkumného projektu ProPIG, kterého se účastnila i Česká republika.

Ekologický chov prasat čelí dnes řadě výzev. Na jedné straně žádají spotřebitelé produkt založený na dobrém zdravotním stavu zvířat a vysoké úrovni jejich životní pohody, a na druhé straně stojí cenový limit, který jsou ochotni za takový produkt zaplatit. Aby byla ke zvířatům přívětivá produkce prasat účinná, vyžaduje to od chovatele nepřetržité používání všech preventivních opatření v chovu, hygieně, krmení a řízení tak, aby maximálně předcházel rozvoji závažných onemocnění, poranění či jakémukoliv jinému druhu stresu. Úspěšnost ekologického chovu prasat záleží na pečlivosti, pozornosti a schopnosti zemědělce odhalovat takové stresové situace. Klíčovou roli hrají dobře vyškolení a motivovaní zaměstnanci, kteří prasata ošetřují. Pro zajištění odborné podpory je také nezbytně nutné, aby přízvaní veterináři či poradci měli dostatečné zkušenosti s ekologickým chovem zvířat. Právě vydaná příručka by měla být v tomto ohledu praktickým pomocníkem.

Praktický manuál do stáje

Praktická příručka „Zlepšování zdraví a životní pohody prasat“ shrnuje dlouhodobé poznatky farmářů, poradců a aktuální výstupy z výzkumu a nabízí chovatelům užitečné informace a možná opatření k řešení hlavních problémů zdraví a životní pohody zvířat. Tematicky cílí na ekologické chovatele prasat, nicméně díky své koncepci i zaměření ji ocení také chovatelé prasat v malých či extenzivně zaměřených chovech.

Příručka je rozdělena do pěti kapitol zabývajících se plodností, průjmy, dýchacími problémy a zraněními, poslední kapitola pak shrnuje stručně problémy mastitidy, úhynů selat a parazitů.

V každé kapitole najdete podkapitoly, které vás provedou různými oblastmi, jako jsou krmení, ustájení či správné řízení farmy. Každá kapitola obsahuje jednoduché seznamy úkonů ve formě „check listů“, jejichž kontrolou může chovatel předejít řadě častých komplikací. Jejím užítí přímo ve stáji odpovídá jak polaminovaný povrch, tak řazení s formulovanými záložkami kapitol, které usnadňují snadné otevření přímo v místě, kde potřebujete.

Příručka je jedním z výstupů mezinárodního výzkumného projektu ProPIG, který byl realizován v letech 2011–2014 v devíti

ti evropských zemích a jehož se účastnila také Česká republika – jmenovitě Výzkumný ústav živočišné výroby, v. v. i., a Bioinstitut, o. p. s. Praktického výzkumu se ujali na Biofarmě Sasov, kde se v současné době nalézá největší ekologický chov prasat v ČR.

Projekt byl mezinárodní

Výzkumný projekt, kterého se účastnilo 74 ekologických farem v osmi evropských zemích, zkoumal vztahy mezi zdravím, welfare a výživou zvířat a jejich dopady na kvalitu životního prostředí a navrhoval úpravu managementu vedoucí k omezení negativního dopadu ekologického zemědělství na životní prostředí. V projektu se porovnávaly tři různé produkční systémy ustájení prasat: venkovní chov, venkovní chov kombinovaný se stájí a stájový chov s betonovými výběhy; vliv na životní prostředí byl následně hodnocen podle ekologické bilance živin (LCA) na úrovni podniku. Vedle vyhodnocení sebraných dat byly v rámci výzkumu ve spolupráci s ekologickými chovateli prasat vypracovány vhodné postupy pro zlepšování ekologického chovu prasat. Jedním z výstupů projektu je právě tato příručka.

**Kateřina Čapounová,
ČTPZ**

POZNÁMKY:

Příručku v češtině v tištěné podobě je možné objednávat přes webové stránky VÚŽV na odkazu www.vuzv.cz/ProPIG.

Její elektronická verze je ke stažení zde: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1673-prirucka-propig.pdf>

Informaci a stručný návod k jejímu používání můžete zhlédnout na youtube v krátkém instruktážním videu, dostupném také v češtině. Odkaz zde: <https://www.youtube.com/watch?v=cA8Ge5bNP-E>

➡ Využijme poznatky, že nesnáší zastínění a že pod povrchem půdy je nejvíce oslabený v době tvorby květních pupat, protože živiny směřují vzhůru pro tvorbu semen. V porostech obilnin, luskovin a v bramborách dozraje, vysemení se a na poli i v krajině se navíc rozmnožuje i generativně.

Právě proto je nejlepším opatřením zařazení dvouletého porostu jetelotrávy (jetele). Je třeba porost sledovat a případně toto období prodloužit na tři roky.

Zajímavý poznatek jsme získali na jednom malém pozemku, kde jeho četnost byla mimořádně vysoká. Šlo o půl hektaru brambor. Hodně jsme jej zredukovali ručním pletím za pomoci brigádníků. V následné plodině husté luskovinoobilné směsce se objevil znovu, v menším počtu, ale totálně napadený rzí vonnou. Pomohla příroda. Samozřejmě, že jenom na ni spoléhat nelze.

V době mého mládí byl **pýr** – jeho větší výskyt – jakousi značkou špatného hospodaření. Takového sedláka provázel stud a hanlivé hodnocení sousedů. Pýr je opět světlomilný druh, kterému vadí větší zastínění. Snadno najdeme důkaz na jetelišti, kde vznikla při založení porostu vynechávka. Pýr toto místo snadno a rychle zaplní. Rozvíjí se dobře při zpracování půdy za vlhka. Nyní opět uvedu příklad z naší farmy. V první polovině devadesátých let jsme převzali silně zaplevelený pozemek pýrem plazivým. Naštěstí byl suchý podzim. Po orbě jsme kultivátorem pýr vytahovali a následně vyvláčeli na řady. To jsme pro silné zaplevelení museli dělat několikrát. Následovalo ruční stahování vidlemi a pálení. Příští rok byla na pozemek zase ta peluška jarní s větším výsevkem. Sklízela se na semeno až v září, protože stále regenerovala. Při následné orbě jsme byli mile překvapeni. Pýr se vyskytoval minimálně a vyoraná ornice měla téměř dokonale drobtovitou strukturu.

Součástí snah by mělo být i omezování plevelů na nezemědělských plochách, kolem cest, v remízcích a podobně. Jinak mohou mít naše snahy sisyfovský charakter. Občas hrozí nebezpečí zaplevelení i od uživatelů sousedních pozemků, konvenčních zemědělců. Stačí jejich nesprávná aplikace herbicidů nebo vynechávky při pojezdech postřikovačů. I to jsme poznali.

Plevel nemusí být postrachem ani v ekologickém hospodářství, pokud jsou vytvářeny podmínky vhodné pro kulturní rostliny a nevhodné pro rostliny plevelné. Ale to vůbec neznamená, že je vše v našich rukou.

Příroda dokáže připravit situace nečekané a mnohdy obtížné řešitelné. Proto stále platí staré přísloví, že sedlák se musí stále učit – a stejně umírá jako hloupý.

Ing. Milan Teksl